

Νίκος Γουριώτης, *Δεκαοχτώ χρόνια με άλλο όνομα*, Τυπωθήτω, 2000, σσ. 182 + φωτογραφικό παράρτημα

Η ιστορία γράφεται από τη σκοπιά των νικητών. Ενίοτε και οι ηττημένοι βρίσκουν τον τρόπο να ιστορήσουν τα μαρτύριά τους, και να υπερασπίσουν το δίκιο τους που καταπατήθηκε από τη μηχανή των νικητών. Έτσι και σε μας, τα τελευταία χρόνια, δημοσιεύονται συνεχώς βιβλία για την «εθνική» αντίσταση, τον εμφύλιο και τις τραγωδίες του λαού της Αριστεράς. Τα βιβλία αυτά είναι κατά κανόνα μαρτυρίες αγωνιστών που πήραν μέρος στον αγώνα ζωής και θανάτου της δεκαετίας 1940-1950 και μετά. Ένα τέτοιο βιβλίο είναι και το βιβλίο του Νίκου Γουριώτη.

Τον Ν. Γ. τον γνώρισα στην ΕΔΑ, γύρω στα 1964. Ήμουν τότε υπεύθυνος του περιοδικού «Σύγχρονα Θέματα». Τον Νίκο μάς τον έστειλε η Κεντρική Διαφώτιση να βοηθήσει το περιοδικό. Ο ρόλος του ήταν τυπικά ασαφής (ένα είδος καθοδηγητή). Ουσιαστικά βοήθησε στο περιοδικό και η εμπειρία και οι αναμνήσεις μου από τη συνεργασία μας είναι θετικές. Με αισθήματα φιλίας και εκτίμησης θα επιχειρήσω λοιπόν να διατυπώσω μερικές σκέψεις για το βιβλίο του.

Ο υπότιτλος του βιβλίου είναι: «Ενάμιση στο στίβο των λαϊκών αγώνων και δεκαεξίμιση πολιτικός κρατούμενος». Τι έγινε λοιπόν; Ο Ν. Γ. όταν συνελήφθη, δεν εμαρτύρησε το πραγματικό του όνομα. Καταδικάστηκε με το ψευδώνυμο Νίκος Αυγερόπουλος, και έμεινε 16,5 χρόνια φυλακή μ' αυτό το «όνομα» χωρίς οι διώκτες και οι δεσμο-

φύλακές του να μάθουν ποτέ ποιος ήταν ο «Νίκος Αυγερόπουλος».

Στο βιβλίο του ο Ν. Γ. περιγράφει τις σκληρές συνθήκες στις οποίες επιχειρήθηκε η ανασυγκρότηση της Αριστεράς μετά τη Βάρκιζα. Την τρομοκρατία, τις συλλήψεις, τις δολοφονίες αγωνιστών από παρακρατικούς με την ανοχή του επίσημου κράτους, τις «νόμιμες» εκτελέσεις. Καταγράφει στη συνέχεια τις συνθήκες στις ελληνικές φυλακές: Τη σκληρή ζωή, την πείνα, τις μεταγωγές, τις απομονώσεις, την αποκοπή από τις οικογένειες και τα μαρτύρια των οικογενειών των αγωνιστών. Το βιβλίο του Ν. Γ. είναι, και αυτό, μια «πινακοθήκη» των μαρτυριών, της καρτερίας, του ηρωισμού και της αυτοθυσίας των κομμουνιστών, αλλά και λαϊκών ανθρώπων που στρατεύθηκαν στην Αριστερά, αγωνίστηκαν για «έναν καλύτερο κόσμο», δηλαδή για το σοσιαλισμό και υπέμειναν τα ίδια μαρτύρια με τους κομμουνιστές.

Αυτή είναι η μία — η κύρια όψη του βιβλίου. Δηλαδή ο ταξικός εχθρός, το κράτος του και η βαρβαρότητα της αστικής τάξης και του κράτους της. Αλλά φυλακή σημαίνει συμβίωση. Και η συμβίωση απαιτεί κανόνες, προϋποθέτει ενότητα και επίσης γεννά αντιθέσεις. Στις φυλακές τυπικά δεν υπήρχαν κομματικές οργανώσεις. Υπήρχε ο λεγόμενος «μηχανισμός» που ουσιαστικά λειτουργούσε σαν κομματική οργάνωση. Το «εσωκομματικό» καθεστώς των φυλακών ανέγραφε, αναπόφευκτα, τα χαρακτηριστικά, τις μεθόδους, τη νοοτροπία του κομματικού

καθεστώς του ΚΚΕ. Έτσι μέχρι το 1956 επεκράτησε το δογματικό, σεκταριστικό, εν τέλει απάνθρωπο «σταλινικό» καθεστώς. Μετά την 6η Ολομέλεια (1956) επιχειρήθηκε μια δειλή, χωρίς θεωρητική εμβάθυνση, υπέρβαση αυτού του καθεστώτος. Έτσι, μέχρι το 1956, οι κρατούμενοι χωρίζονταν σε 3 κατηγορίες. Αγωνιστές που περιμεναν επί 5 χρόνια κάθε μέρα, να οδηγηθούν στο εκτελεστικό απόσπασμα, ρίχνονταν συχνά στην 3η κατηγορία, όχι γιατί έκαναν κάποια αντικομματική πράξη, αλλά επειδή —δίκαια ή άδικα— διαφωνούσαν σε μικρά ή μεγάλα ζητήματα με την «καθοδήγηση».

Ανάμεσα στους αγωνιστές υπήρχε μια βαθιά, ανθρώπινη-αγωνιστική ενότητα που τους στήριζε στα χρόνια της μακράς δοκιμασίας. Όμως το καθεστώς των φυλακών υπονόμει αυτή την ενότητα και δημιουργούσε ανθρώπινα δράματα: κατηγοριοποιήσεις, απομονώσεις, διωγμούς, συκοφαντίες. Τα φαινόμενα αυτά σχεδόν εξαλειφθηκαν μετά το 1956. Όμως ουσιαστική «υπέρβαση» του δογματισμού-οπορτουνισμού δεν υπήρξε. Έτσι τα παλαιά «στελέχη» μεταβαπτίστηκαν στην κολυμπήθρα της 6ης Ολομέλειας και καθαροί και άσπιλοι παρέμεναν πάντα «καθοδηγητές», ενώ τα περισσότερα από τα θύματά τους χάθηκαν για το κίνημα ή έμεναν πάντα αγωνιστές της «βάσης».

Πώς αντιμετωπίζει ο Ν. Γ. αυτή την πλευρά της τραγωδίας των Ελλήνων αγωνιστών; Εν παρόδω (σ. 135). Με λίγα λόγια καταδίκης του «δογματισμού» και του «σεκταρισμού» και τελειώσαμε! Ακόμα χειρότερα. Αναφερόμενος σε ένα επεισόδιο το 1959 στις φυλακές Τριχάλων (κρατούμενοι μαχαίρωσαν δύο συγγρατούμενους) το εξηγεί με το συνήθη τρόπο των «καθοδηγητών»: «αρρωστημένες φιλοδοξίες» από τις οποίες δεν μπόρεσε να τους απαλλάξει η καθοδήγηση: «Παρά τις επίμονες προσπά-

θειές μας να τους απαλλάξουμε από τις φανασιώσεις και τις αρρωστημένες φιλοδοξίες τους, δε συναντήσαμε κατανόηση» (σ. 129). Το γνωστό τροπάρι των καθοδηγητών που δεν μπορούσαν να κατανοήσουν τις αιτίες των αντιθέσεων που ξεσπούσαν ατομικά ή και συλλογικά, και που βρίσκονταν στο απάνθρωπο «σταλινικό» καθεστώς των φυλακών.

Ο Ν. Γ. ήταν καθοδηγητής και παρέμεινε καθοδηγής. Και όπως οι περισσότεροι καθοδηγητές της γενιάς του, πέρασε και αυτός από τη μια άκρη στην άλλη: από το δογματισμό στην «ανανέωση». Εκτιμώ τον αγωνιστή Ν. Γ. Εύχομαι το βιβλίο του να κάνει δεύτερη έκδοση. Αλλά σ' αυτή την περίπτωση έχει πολιτικό και ηθικό χρέος να εμβαθύνει στην ανάλυση του καθεστώτος των φυλακών και στην ερμηνεία των συνεπειών του. Και τότε θα μπορεί να ισχυριστεί ότι «ανανεώθηκε».

Μερικές ακόμα παρατηρήσεις που δεν είναι άσχετες με τα προηγούμενα. Το βιβλίο του Ν. Γ. είναι ένα από τα τεκμήρια μιας τραγικής εποχής. Η αξία του όμως μειώνεται από το ότι ο συγγραφέας περιορίζεται συχνά στην ατομική του περίπτωση. Έτσι δε δίνει μια ευρύτερη εικόνα της τότε πραγματικότητας. Επίσης συχνά αναφέρεται στα καθοδηγητικά του πόστα, πράγμα που τουλάχιστον δε θα χρειαζόταν. Ο τρόπος σύλληψης του βιβλίου, συνολικά, εναρμονίζεται με τη γλώσσα του, που είναι γλώσσα κομμουνιστικού ντοκουμέντου και όχι η ζωντανή γλώσσα ενός λαϊκού αγωνιστή. Τέλος, πρέπει να σημειώσω ότι στο βιβλίο προτάσσεται ένας μακρύς πρόλογος (14 σελίδων) του Μανώλη Γλέζου, όπου ο παλιός συγγρατούμενος και φίλος επιβεβαιώνει για άλλη μια φορά ένα από τα ταλέντα του: την εξεζητημένη λαϊκο-λόγια γλώσσα, με τις εξεζητημένες λέξεις και φράσεις.

Καλή η φιλία, καλύτερη η αλήθεια. Η υπέρβαση του «σταλινισμού» στη χώρα μας έγινε στρεβλά, από δεξιές θέσεις. Όσο για την «ορθοδοξία», αυτή δε θέλει να κατανοήσει και να υπερβεί το παρελθόν. Παρά ταύτα: Διαβάστε το βιβλίο του λαϊκού αγωνιστή, Νίκου Γουριώτη. Παρά τις «καθοδη-

γητικές» αδυναμίες του, δίνει κι αυτό μια εικόνα των μαρτυριών και της μεγαλοψυχίας των Ελλήνων αγωνιστών. Και η μεγαλοψυχία αυτή είναι παρακαταθήκη για τους σημερινούς και τους αυριανούς αγώνες.

Ευτύχης Μπιτσάκης